

5. Karpenchuk, S.G., 2013. *Filosofiya obrazovaniya (obshchaya teoriya pedagogiki)*: monografiya / Kiyev: Izdatel'skiy Dom «Slovo», 688.
6. *Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar'*, 2002, Natsional'naya akademiya nauk Ukrainy. Institut filosofii im. G.S. Skovorody. Gl. redkollegii V.I. Shinkaruk. Kiyev: Abris. 742.
7. *Sotsiologicheskaya entsiklopediya*. 2008. Sostavitel' V.G. Gorodyanenko. Seriya «Entsiklopediya erudita», Kiyev: Akademizdatel', 456.
8. *Pedagogicheskaya mudrost' vekov: ucheb. posobiye*. 2009, Sost.: V.L. Omel'yanenko, A.I. Kuz'minskiy. Kiyev: Znaniye, 411.
9. Levchenko, T.I., 2017. Kontseptual'naya paradigma razvitiya vysshego obrazovaniya: monografiya, Vinnitsa: Novaya Kniga, 344.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-33-31-44>
УДК 37. 02

Павелко Вікторія Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, дошкільної та початкової освіти,
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка
Кременець, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6372-6090>
vpavelko@ukr.net

**РІЗНОМАНІТНІСТЬ ЗМІСТОВИХ АСПЕКТІВ ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАНЬ У
СУЧАСНІЙ ОСВІТІ**

Анотація. У статті питання інтеграції знань висвітлено в позицій філософії, яка є об'єднавчим фактором для всіх галузей пізнання, та освітнього процесу. Розкрито проблему різноаспектності трактування поняття «інтеграція знань» науковцями й педагогами.

Звернено увагу на філософсько-методологічні основи інтеграції знань, зокрема зазначено про загальні закономірності інтеграції сучасного наукового знання, видову характеристику його синтезу.

Виявлено й проаналізовано різні аспекти тлумачення поняття «інтеграція знань» у педагогічній літературі та охарактеризовано особливості кожного з них.

З'ясовано, що інтеграція знань розуміється як: один із пріоритетних напрямів державної освітньої політики, модернізації освіти; важливий фактор осучаснення й вдосконалення змісту освіти; основний комплексний чинник впливу на навчальний процес та його результати, зокрема нестандартне, творче та інтегративне мислення тощо; цілісність знань; високий рівень процесу єдності, синтезу знань, якому передуює аналітичний розгляд і пізнання об'єкта; педагогічна категорія у контексті цілеспрямованого об'єднання,

синтезу деяких навчальних дисциплін у самостійні системи цільового призначення, результатом чого є забезпечення цілісності знань та вмінь; теорія інтеграції знань з описом педагогічних еквівалентів усіх її видів та рівнів, як необхідність виведення базових закономірностей дидактичної інтегративної та їх наслідків – побудови дидактичної системи інтегративного навчання й розробки конкретних методик; один з дидактичних принципів освітнього процесу, загальне визначення якого на сучасному етапі остаточно не сформоване; методичний засіб освітнього процесу; один із дієвих засобів підвищення якості професійної підготовки, здатності проявляти мобільність при зміні парадигм в обраній спеціальності. Обґрунтовано, що поняття «інтеграція знань» потребує подальшого ґрунтовного вивчення й визначення.

Ключові слова: інтеграція; інтеграція знань; методологічні аспекти; наукові знання; освітній процес; науково-педагогічний аналіз; філософська основа.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Ще В. Вернадський зазначав, що «ріст наукових знань ХХ століття швидко стирає межі між окремими науками. Знання дедалі більше спеціалізуються не за науками, а за проблемами. Це дає змогу, з одного боку, надзвичайно глибоко вивчати явище, а з другого, – охоплювати його з усіх точок зору».

У системі сучасного наукового знання відбуваються інтегративні процеси, які породжують новоутворення. Відповідно, вчені зосереджують увагу на формуванні нових наукових напрямів, ідей та чинників, які впливають на цей процес.

Водночас у категоріально-поняттєвому полі поняття «інтеграція» є досить загальним і багатоаспектним. Тому поняття «інтеграція знань» є важливою складовою наукового тезаурусу нашого дослідження й потребує ґрунтовного вивчення й визначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідея об'єднання наукових знань, як первинне натурофілософське уявлення, здогадки, відображена в літературній спадщині давніх мислителів, зокрема Платона, Арістотеля й знайшла продовження у працях Г. Гегеля, І. Канта, І. Спенсера та інших.

«Сучасна наука як форма суспільної свідомості і прикладна галузь перетворення життя увійшла в критичну фазу свого розвитку. Це позначається на зміні наукової парадигми пізнання та освоєння світу, що, у свою чергу, актуалізує розвиток комплексних наукових досліджень, які зосереджуються на феномені цілісності як фундаментальному об'єкті та одночасно методологічному принципі дослідження світу.

За цих умов найбільшої ефективності і конструктивності набувають дослідження, які об'єднують в єдине узагальнююче дослідницьке поле факти, теорії, наукові підходи з різних галузей сучасного знання» [3, с. 707-708].

Про роль інтеграції, яка докорінно змінила зміст і структуру наукового знання, інтелектуально-концептуальні можливості окремих наук, йдеться у наукових доробках сучасних філософів (В. Андрущенко, І. Зязюн, Б. Кєдров, В. Кремень, В. Лісічкін, Г. Марінко, А. Урсул, Є. Семенюк та інші.).

Про особливості інтеграції наукових знань зазначають у своїх публікаціях зарубіжні й вітчизняні вчені (А. Авер'янов, К. Блауберг, В. Буданов, А. Буровський, І. Зверєв, Л. Зоріна, О. Ковальчук, В. Максимова, М. Овчинніков, А. Усова, В. Федорова та інші). Пошук шляхів розв'язання проблеми інтеграції знань здійснюють М. Арцишевська, С. Гончаренко, І. Козловська, В. Сидоренко, Т. Ткаченко, Т. Тхоржевська та інші. Науково обґрунтовують структуру інтегрованих знань Т. Усатенко, О. Джулик, Є. Яворський.

Особливо важливого значення інтеграція набуває на сучасному етапі розвитку освіти. Академік В. Ільченко наголошує, що інтегративний підхід веде до інтеграції змісту освіти, тобто доцільного об'єднання його елементів у цілісність. Результатом цього може бути цілісність знань різних рівнів – цілісність знань про дійсність, про природу, з тієї чи іншої освітньої галузі, предмета, курсу, розділу, теми [2, с. 9].

Проблема Інтеграційних процесів в освіті відображається у працях таких науковців як А. Беляєва, Г. Білецька, І. Богданова, К. Волинець, Л. Дольников, Я. Кміт, І. Козловська, Д. Коломієць, В. Моштук, М. Сова та інші. Основи педагогічної інтеграції досліджують В. Безрукова, Т. Дмитренко, В. Доманський, І. Климова, І. Колєснікова, М. Прокоф'єва, І. Ревенко та інші.

«Аналіз літературних джерел засвідчує різні підходи до розуміння інтеграції» [14, с. 68]. «Як пише Г. Селевко, термін «*інтеграція*» що означає «об'єднання, з'єднання, підсумовування», в педагогічних технологіях застосовується в декількох значеннях» [14, с. 68].

У педагогіці, філософії освіти розглядаються різні види інтеграції: сутнісна, холістська, поліцентрична, філософська, технологічна, особистісно-орієнтована та застосовуються різні субмеханізми інтеграції: закон, метафізація, мережа теорій, картина світу тощо [3]. «За допомогою контент-аналізу наукових джерел, у яких представлені тлумачення поняття «інтеграція» в різних галузях знань, М. Прокоф'єва виокремлює наступні сутнісні характеристики інтеграції: як явище, яке має двоєдину природу і виступає, з одного боку, як процес, а з іншого – як результат; як стан цілісності, що має такі якісні характеристики, як взаємозв'язок, взаємодія і взаємопроникнення, взаємозалежність; як процес злиття в єдине ціле раніше диференційованих елементів, що призводить до нових якісних і потенційних можливостей цієї цілісності, а також змін властивостей самих елементів; як якості функціональної умови існування і рівноваги системи, а також механізму її розвитку» [3, с. 713].

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – виявити й охарактеризувати змістові аспекти інтеграції знань у сучасній освіті.

Відповідно до мети визначено **завдання**:

- висвітлити філософсько-методологічні основи інтеграції знань;
- виявити й проаналізувати різні аспекти тлумачення поняття «інтеграція знань» у сучасній педагогічній літературі;
- охарактеризувати основні аспекти кожного підходу трактування інтеграції знань у сучасній освіті.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

За своєю природою усі дослідження інтеграції є філософсько-методологічними й відображені у теорії інтеграції. Зокрема, Н. Депенчук та С. Кримського зазначають, що інтеграція – підвищення системності наукового знання, міждисциплінарна кооперація та рух до єдиної наукової картини світу, до єдності методологічної самосвідомості науки, до цілісності системи світоглядних (ціннісно-смыслових орієнтирів) наукового пізнання [15, с. 510].

«Розкриттю проблем інтеграції з позицій філософії сприяє діалектичний метод пізнання дійсності, співвідношення філософських категорій «загальне», «особливе», «одиничне», філософські положення про єдність і нероздільність об'єктивно існуючого оточуючого світу. Таким чином, з позиції філософії інтеграцію можна розглядати як частину процесу розвитку, а інтегруючим фактором виступає наукова картина оточуючого світу» [15, с. 510]. Роль філософії обумовлюють відносно самостійні, але внутрішньо взаємопов'язані аспекти: світоглядний, гносеологічний, методологічний, епістемологічний, змістовний й організаційно-методичний.

Відомо, що саме філософська основа є об'єднавчим фактором для всіх галузей пізнання, перетворюючи їх в одне ціле. Генетично первинною була синкретична єдність пізнання світу в натурфілософії. Сучасна наука через заперечення диференціацією, тобто завдяки інтеграції, віднаходить утрачену колись єдність.

У дослідженнях учених йдеться й про видову характеристику синтезу наукового знання. Академік Б. Кедров, виокремлює три види:

- 1) внутрішньо дисциплінарний – усередині однієї науки, кожної її галузі зокрема;
- 2) міждисциплінарний – у межах багатьох дисциплін, але таких, що є складовими одного комплексу наук, однієї галузі (природознавства, суспільствознавства, техніки тощо);
- 3) міжгалузевий – між різними комплексами наук.

Найтиповішими в умовах сьогодення є другий та особливо третій види синтезу знання. Для останнього характерно використання зв'язків між науками, які за своїм

змістовим аспектом є далекими одна від одної. Так «налагоджується» взаємодія суспільних, природничих та технічних наук.

Вагомою особливістю інтеграції знання є те, що вона сприяє підвищенню його ефективності й інформаційній ємності, рівня узагальненості й комплексності, ущільненості та організованості. Відповідно до цього, С. Гончаренком [4] визначено загальні закономірності інтеграції сучасного наукового знання, а саме:

- діалектична єдність інтеграції й диференціації, які є двома взаємопроникаючими аспектами в розвитку наукового пізнання;
- перевага інтегративної тенденції перед диференціацією;
- підвищення ступеня складності інтеграції науки в зв'язку з ускладненням її предмета, структури і функцій;
- збільшення швидкості й потужності інтеграційних процесів, відповідно до експотенційного зростання головних компонентів науки;
- нерівномірність процесу інтеграції, що обумовлюється зміною конкретних інтегруючих чинників, лідерства в науці, а в кінцевому результаті й потребами практики;
- зростання прогресивної частки тенденцій у спрямуванні наукового знання до єдності, в розвитку науково-технічного й соціального прогресу.

Встановлення й посилення взаємозв'язків між науками забезпечує саме інтеграція. Процес інтеграції за своєю суттю близький до систематизації. Інтеграція ж може бути як метою, так і шляхом створення цілісності. Системні цілісні знання – це стан, результат, який можна отримати, здійснюючи інтеграцію. Інтеграція – процес, рух, що прагне до цілісності.

Український філософ С. Клепко вважає, що інтеграція – це механізм самоорганізації хаосу знань, внесення порядку, єдності в розчленований світ знань з метою підвищення ефективності як здобування їх, так і застосування [11, с. 232].

Наростаючі тенденції до інтеграції наукового знання зумовлюють необхідність докорінних змін у свідомості людей, в характері їхньої діяльності, зокрема й навчальній. Інтеграція знань – основний комплексний чинник впливу на навчальний процес та його результати [7].

Відповідно, вагомого значення набуває питання інтеграції знань в контексті сучасної освіти. Проведений аналіз педагогічної літератури дав можливість виявити різні аспекти тлумачення поняття «інтеграція знань». Розглянемо їх детальніше.

Загальнонауковий та філософський аналіз інтеграції знань обумовив визначення методологічних підходів. І. Козловська виокремлює [8]:

1. Історико-філософський. У його контексті інтеграція знань зумовлюється такими чинниками: спільність походження, генетична єдність чи тотожність явищ, об'єктивна єдність світу як предметна та методологічна єдність пізнання природи й суспільства. У межах цього підходу можливо отримати нові результати для одних і тих же компонентів, забезпечується сумісність знань із різних систем завдяки загальній методології, універсальним логічним прийомам сучасного мислення за умови збереження індивідуальних рис елементів інтеграції.

2. Синергетичний. У контексті цього підходу інтеграція знань базується на відродженні природних, об'єктивно існуючих зв'язків між елементами навчального матеріалу. У межах цього підходу можливе існування потенціальних структур та складних цілісних систем, виявлення їх загальних принципів новоутворення у контексті самоорганізації.

3. Системний. У контексті цього підходу інтеграція знань реалізується виконанням вимог наявності різноманітних елементів та їх певної totoжності, передбачається діалектичний зв'язок інтеграції й диференціації, які заперечують одна одну на рівні елементів, але передбачаються взаємно на рівні системи. У межах цього підходу існує можливість формування в людини цілісної картини світу у всій її різноманітності, поєднання знання про природу й техніку з духовним світом творчої особистості, спрямування на забезпечення принципу системності у формуванні знань та акцентування уваги на інтеграційних властивостях об'єктів, їх походженні, зв'язках і структурі.

4. Проблемний. У контексті цього підходу інтеграція знань забезпечується через розвивальне спрямування матеріалу, що опановується, а також взаємозумовленість і взаємозв'язок вивчення різних курсів. до структурування змісту загальної та професійної освіти. Баується на методологічних принципах науковості та розвитку.

5. Структурний. У контексті цього підходу інтеграція знань трактується як специфічна форма єдності знань, яка має відповідну структуру рівнів і видів. У межах цього підходу реалізується сучасний пошук фундаментальних знань і цінностей, які здатні сформуваи інноваційні дидактичні системи. Знання розуміються як система ієрархії різноякісних елементів, що вимагає його структурування на засадах інтеграції.

6. Функціонально організаційний. У контексті цього підходу виявляється важлива особливість інтеграції як засобу організації навчання. У межах цього підходу відбувається створення, трансформація й відбір методів, форм та засобів навчання, які забезпечують сприйняття вихованцями інтегративного змісту навчання. Інтеграційні процеси виконують організаційну роль у дидактичних системах.

7. Прогностичний підхід до інтеграції знань. У його контексті забезпечується прогнозування розвитку існуючих і виникнення нових навчальних курсів й організаційних форм навчання. У межах цього підходу з'являється можливість прогнозування змісту, нових форм та методів інтеграції.

С. Гончаренко зауважує, що інтеграція різноманітних знань про людину, її мислення, про природу й суспільство є важливим фактором осучаснення й вдосконалення змісту освіти, як результат вивчення різних навчальних предметів та об'єднання в єдину наукову картину світу [6].

Оновлення змісту освіти дає можливість якісної його зміни, зокрема, доповнити будь-яку дисципліну пов'язаними між собою знаннями: соціально-філософськими, психолого-економічними, історичними тощо. Інтеграція – це не нормативний, а особистісний потужний засіб формування світогляду. Вона кожному створює умови для самостійного досягнення життєвої мети, творчого самоствердження у різноманітних соціальних сферах.

Для того, щоб інтеграція знань стала фактором сприяння модернізації освіти, необхідно розробити довгострокову концепцію й створити умови для її реалізації. Це забезпечить: гуманізацію, фундаменталізацію, безперервність, ефективність, інформатизацію та технологізацію всіх ланок освіти [11, с. 233].

Інтеграція знань є й важливою умовою розвитку творчого мислення. Сьогодні період життя знань в окремих галузях скоротився до 3 – 5 років. Відповідно, знання в традиційному їх розумінні вже не можуть бути головною метою навчання. Необхідним для нього стає здатність до нестандартного, творчого та інтегративного мислення. Його розвивати можна лише за умови інтеграції знань, які містяться у різних навчальних предметах, дисциплінах.

Результатом втілення ідеї інтеграції знань, як підтверджує практика зарубіжних країн, зокрема Угорщини, Фінляндії, Німеччини, та вітчизняної педагогіки, є можливість формувати в учнів якісно нові знання, що характеризуються вищим рівнем мислення, динамічністю застосування у нових ситуаціях, підвищенням дієвості й систематичності. Таким чином, інтегрування є якісно відмінним способом структурування, презентації та засвоєння програмового змісту, що уможливорює системний виклад знань у нових органічних взаємозв'язках.

Особливо актуальним є інтегрування різнопредметних знань у початковій ланці освіти. Для молодших школярів властиве нерозчленоване сприйняття об'єктів навколишнього світу, без усвідомлення їх історичних ознак.

Сучасне життя вимагає розв'язання складних завдань, як суспільних, так і технічних, технологічних тощо. Його закономірністю стає комплексне застосування знань з різних предметів. Це уміння, а також синтез знань, перенесення ідей і методів з однієї науки в іншу є основою творчого підходу до будь-якого виду діяльності людини в умовах сьогодення, зокрема й навчальної. Формування в учнів, здобувачів вищої освіти таких знань й умінь – важливе завдання, яке диктується тенденціями інтеграції в науці й практиці та виконується за допомогою інтеграції знань. Тобто, інтеграція знань у даному контексті розуміється й як цілісність знань.

Інтеграцію знань М. Сова визначає як «цілісний процес взаємодії і взаємопроникнення різних систем, що виражається у виникненні їх інтегральних форм, узагальнювальних теорій і методів, ущільненні і взаємообміні інформації, діалектизації, фундаменталізації та прикладнізації знання, посиленні його міждисциплінарності й комплексності, у результаті чого створюється нова цілісність, що проявляється через єдність з протилежним процесом – диференціації» [12, с. 36].

У філософському словнику зазначається, що цілісність знань формується завдяки їх інтеграції на основі спільних для всіх предметів понять, застосування методів і форм навчання, контролю й корекції навчальних досягнень учнів, студентів. Все це загалом спрямовує навчальний процес на об'єднання знань [11, с. 232].

«Цілісність знань формується завдяки інтеграції їх на основі спільних для всіх предметів понять, застосуванню методів і форм навчання, контролю і корекції навчальних досягнень учнів, що спрямовують навчальний процес на об'єднання знань» [2, с. 9].

Інтеграція як засіб переходу певної сукупності елементів у нову якість, на думку дослідників, базується не на штучному формуванні потрібного в даному конкретному випадку утворення, а на відродженні природних, об'єктивно існуючих між елементами зв'язків. Таким чином, освітні цілі інтеграції знань спрямовані на формування цілісної «знаннєвої систем» учнів початкової школи, єдиної картини світу, наукового світогляду [9, с. 60].

Н. Костюк зазначає, що формування зінтегрованого об'єкта (цілісної системи) з якісно новими властивостями, в структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів, є результатом інтеграції. Проаналізувавши чисельні означення поняття «інтеграція», запропонував розгорнуте, деталізоване його визначення. Інтеграція – це процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави [10].

У «Філософському енциклопедичному словнику», інтегративний підхід трактується як такий, що забезпечує інтеграцію змісту освіти, тобто доцільне об'єднання її елементів у цілісність. Результатом інтегративного підходу є цілісність знань різних рівнів – знань про дійсність, природу подій та явищ, зміст предмета, курсу, розділу, теми. Інтегративний підхід реалізується під час вивчення інтегрованих курсів чи окремих предметів з освітньої галузі. Його результатом є цілісність сформованих знань [11, с. 232].

Водночас можна стверджувати, що в багатьох різноманітних дослідженнях інтеграція знань в освіті осмислюється як високий рівень процесу єдності, синтезу знань якому передують аналітичний розгляд і пізнання об'єкта [11, с. 232].

О. Вознюк та О. Дубасенюк наголошують, що «інтеграція знань – це об'єднання знань усередині галузі; об'єднання кожної частини знання всередині себе, як об'єднання різних частин знання при наявності взаємозв'язків з іншими частинами або знаннями з метою збільшення власної цілісності; процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знань, який проявляється через єдність із протилежним йому процесом розчленування; двосторонній процес об'єднання цілого та його частин; процес встановлення цілісності; процес встановлення зв'язків між відносно незалежними раніше речами, процесами, явищами» [1, с. 179].

Інтеграція знань, як результат міждисциплінарних зв'язків, є основою цілісного сприйняття й пізнання світу та методичним засобом освітнього процесу, що знаходився у центрі наукової уваги ще видатних педагогів минулого, зазначає О. Вознюк [3, с. 709].

«Інтеграція знань, тобто вичленення споріднених елементів змісту й поєднання їх у певну цілісність, – досить складний процес, який підлягає законам корелятивності, імперативності, доповнюваності» [9, с. 60].

Інтеграційні процеси в сучасній навчальній діяльності відбуваються переважно на прикладному рівні. Виникнення проблеми інтеграції знань обумовлюється впровадженням предметного підходу до навчання. Вона поглиблюється із ростом тенденцій до інтеграції в науці, виробництві та суспільних відносинах.

Сучасні науковці, педагоги зазначають, що результативне засвоєння знань як учнями, так і студентами, їх інтелектуальний розвиток пов'язаний із встановленням широких зв'язків як між різними розділами курсу, який вивчається, так і між різними дисциплінами в цілому, відповідно внутрішньопредметною й міжпредметною інтеграцією.

У цьому випадку інтеграція знань розглядається як педагогічна категорія й розуміється як цілеспрямоване об'єднання, синтез деяких навчальних дисциплін у самостійні системи цільового призначення, Результатом цього процесу є забезпечення цілісності знань та вмінь вихованців.. Тобто, інтеграція знань здійснюється злиттям в одному предметі, курсі чи темі елементів різних навчальних предметів із використанням широкого міждисциплінарного підходу, який передбачає визначення інтегративних принципів загальноосвітнього значення.

Методичними принципами об'єднання, тобто інтеграції, навчальних предметів сучасні педагоги визначають такі:

- 1) опора на знання з багатьох предметів;
- 2) взаємозв'язок у змісті окремих дисциплін;
- 3) зближення однорідних предметів;
- 4) розвиток загальних рис для ряду предметів.

В останні роки актуальним стає питання розвитку теорія інтеграції знань з описом педагогічних еквівалентів усіх її видів та рівнів. Відбувається це водночас із розвитком теорії й практики використання міжпредметних зв'язків як одного з найдоступніших рівнів інтеграції знань.

Розробка теорії інтеграції знань передбачає необхідність виведення базових закономірностей дидактичної інтегративної та їх наслідків, які дають можливість перейти до прикладного аспекту дослідження – побудови дидактичної системи інтегративного навчання та розробки конкретних методик [7].

Запровадження в педагогічній практиці інноваційних технологій, зокрема інтегративних, передбачає теоретико-методологічний аналіз структури знань, їхніх світоглядних, освітніх та інших функцій, з'ясування методологічних хиб існуючих концепцій.

Дидактична інтегративна органічно включається в усі галузі педагогічного знання, доповнюючи та конкретизуючи їх. Структурування знань у процесі їх інтеграції пропонується здійснювати за принципами: проблемності, системності, фундаменталізації, варіативності, наступності, призначення, ефективності [7].

На цій основі можна конкретизувати:

а) параметри знань в контексті інтегративного навчання (повнота, глибина, оперативність, гнучкість, конкретність і узагальненість, усвідомленість, згорнутість і розгорнутість, системність та ґрунтовність);

б) обґрунтувати уточнені критерії відбору змісту навчання в контексті інтеграції знань: цілісне відображення завдань формування творчо та самостійно мислячої особистості [7].

Інтеграція знань розуміється й використовується «як один з дидактичних принципів освітнього процесу, загальне визначення ... ще остаточно не сформоване: не з'ясовані базові категорії для обґрунтування принципів навчання, не опрацьовані на достатньому рівні принципи послідовності та підпорядкування. Безумовно, в основі принципів навчання лежать закони та закономірності дидактичного процесу, формуючи їх зміст. Хоча між ними немає безпосередньої залежності, вони слугують методологічною і теоретичною основою для визначення, розробки та обґрунтування принципів навчання. Однак, слід зазначити, що на ці процеси впливають не тільки власне педагогічні закономірності, але й також соціальні, психологічні, економічні та інші фактори» [11, с. 233].

Вже сьогодні є очевидним, що інтегроване навчання спонукає до нових умов діяльності педагогів та здобувачів, активізує інтелектуальну діяльність та використання розвиваючих прийомів навчання, різноманітних форм викладання, які забезпечують ефективність сприйняття матеріалу, підвищення теоретичних і практичних складових у навчанні, розвиток нестандартного мислення й пізнавальних інтересів у здобувачів, їх комунікативних здібностей, є площиною співпраці та взаємодії для всіх її учасників. «Формування освітньої системи нового інформаційного суспільства на принципах відкритості та оптимізації базується на впровадженні новітніх педагогічних проєктів та на основі діючих дидактичних систем» [11, с. 233].

Інтеграція знань трактується також як методичний засіб освітнього процесу. Така думка була центром наукової уваги видатних педагогів різних часів, зокрема Я. Коменського, Й. Песталоцці, К. Ушинського, В. Сухомлинського та ін. Твердження сучасних науковців є співзвучним з надбанням минулого. Зокрема, О. Повстин зазначає, що інтеграція знань є одним із дидактичних засобів, що «допомагає сформуванню єдиної картини щодо предмета вивчення навчальної дисципліни, за допомогою загальних методів дослідження, які дають змогу систематизувати набуті знання. Завдяки використанню інтегративних форм та методів навчання, здійснюється індивідуальний підхід до вивчення окремих предметів, який дає змогу поєднувати набуті базові знання з суб'єктивним досвідом курсантів та студентів» [11, с. 233].

Інтеграція знань розглядається і як одним з дієвих засобів підвищення якості професійної підготовки, здатності проявляти мобільність при зміні парадигм в обраній спеціальності. Сам так розуміється інтеграція фундаментальних та професійних знань при вивченні природничо-наукових дисциплін, зокрема фізико-математичного профілю. Інтеграція фундаментальних та прикладних знань є однією з основних умов для забезпечення дієвості знань на довготривалу перспективу через формування системності та цілісності знань, вмінь швидко оволодівати новою інформацією, зазначає Н. Стучинська [13].

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Узагальнюючи вищезазначене, можемо констатувати, що інтеграція знань у сучасній освіті розуміється як: один із пріоритетних напрямів державної освітньої політики, модернізації освіти; важливий фактор осучаснення й вдосконалення змісту освіти; основний комплексний чинник впливу на навчальний процес та його результати; цілісність знань; високий рівень процесу єдності, синтезу знань; педагогічна категорія у контексті цілеспрямованого об'єднання, синтезу деяких навчальних дисциплін у самостійні системи цільового призначення; теорія інтеграції знань з описом педагогічних еквівалентів усіх її видів, рівнів та їх наслідків – побудови дидактичної системи інтегративного навчання й розробки конкретних методик; один з дидактичних принципів освітнього процесу; методичний засіб освітнього процесу; один із дієвих засобів підвищення якості професійної підготовки, здатності проявляти мобільність при зміні парадигм в обраній спеціальності. З-поміж найтиповіших ознак кожного з трактувань є об'єднання, цілісність, ефективність.

Очевидно, що поняття «інтеграція знань» потребує подальшого ґрунтовного вивчення й визначення. **Перспективними** також вважаємо й дослідження у контексті прокладних аспектів інтеграції знань здобувачів.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Антонова, О.Є., Ващук, О.В., 2017. Інтегративний підхід до побудови моделі формування готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості учнів, *Збірник наукових праць «Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика», 1*, Житомир, 174-182.

2. Бабенко, А.Л., 2015. Сутність і зміст понять «інтеграція» та «інтеграційне заняття», *Збірник наукових праць «Науковий вісник Ужгородського національного університету». Серія «Педагогіка, соціальна робота», 37*, Ужгород, 9-12.

3. Вознюк, О.В., 2013. Знаннева інтеграція як основа інтердисциплінарності педагогіки, *Interdyscyplinarosc pedagogiki i jej subdyscypliny*, S. 707-717.

4. Гончаренко, С.У., 1994. Інтеграція наукових знань і проблема змісту освіти, *Постметодика, 2(6)*, 2-3.

5. Гончаренко, С.У., 2000. Зміст загальної освіти і її гуманітаризація, в *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи*, ред. І.А. Зязюна, ВІПОП, Київ, 81-107.

6. Клепко, С.Ф., 1998. *Інтегративна освіта і поліморфізм знання*, ПОІПОП, Київ-Полтава-Харків.

7. Козловська, І.М., 1999. *Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи*, Світ, Львів.

8. Козловська, І.М., 2012. Теоретико-методологічні основи інтеграції знань у навчальному процесі: основи дидактичної інтегративності, *Молодь і ринок*, 11, 31-35.
9. Колесник, Н.С., 2015. Теорія і практика підготовки вчителя початкової школи до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів: інтегративний підхід, *Науково-методичний збірник «Проблеми освіти»*, 85, Київ, 58-63.
10. Костюк, Н.Т., 1998. *Об'єктивна зумовленість і діалектика інтеграції сучасного наукового знання*, Вища школа, Київ.
11. Повстін, О.В., 2014. Інтеграція знань як один з дидактичних принципів сучасної освіти, *Збірник наукових праць «Вісник ЛДУ БЖД»*, 10, 231-235.
12. Сова, М.О., 2002. Філософсько-культурологічні основи інтеграції знань. *Рідна школа*, 5, 35-38.
13. Стучинська, Н.В., 2008. *Інтеграція фундаментальної та фахової підготовки майбутніх лікарів у процесі вивчення фізико-математичних дисциплін*, Автореферат дисертації доктора педагогічних наук, Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, Київ.
14. Туриця, О., 2012. Інтеграція та диференціація знань студентів у процесі вивчення хімічних і технологічних дисциплін, *Збірник наукових праць «Вісник Львів, УН-ТУ»*. Серія педагогіка, 28, 65-73.
15. Шанскова, Т.І., 2019. Сучасні пріоритети професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до проведення інтегрованих уроків, *Директор школи, ліцею, гімназії. Спеціальний тематичний випуск «Вища освіта України в контексті інтеграції до світового освітнього простору»*, 2, 4 (82), 6, Київ, 504-514.

DIVERSITY OF CONTENT ASPECTS OF KNOWLEDGE INTEGRATION IN MODERN EDUCATION

Viktoriya Pavelko,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
associate professor of the department of pedagogy, preschool and primary education,
Kremenets Regional Humanitarian and
Pedagogical Academy named after of Taras Shevchenko
Kremenets, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6372-6090>
vpavelko@ukr.net

Abstract. The article highlights the meaning of knowledge integration from the standpoint of philosophy, which is a unifying factor for all fields of knowledge and the educational process. The problem of multifaceted interpretation of the concept of "knowledge integration" by scientists and teachers is revealed.

Attention is drawn to the philosophical and methodological foundations of the integration of knowledge, in particular the general regularities of the integration of modern scientific knowledge, the specific characteristics of its synthesis are mentioned.

Various aspects of the interpretation of the concept of "integration of knowledge" in pedagogical literature have been identified and analyzed, and the features of each of them have been characterized.

It was found that the integration of knowledge is understood as: one of the priority directions of the state educational policy, modernization of education; an important factor in the modernization and improvement of the content of education; the main complex factor influencing the educational process and its results, in particular non-standard, creative and integrative thinking, etc.; integrity of knowledge; a high level of the process of unity, synthesis of knowledge, which is preceded by analytical consideration and knowledge of the object; pedagogical category in the context of purpose fulfillment, synthesis of some educational disciplines into independent systems of purpose, the result of which is ensuring the integrity of knowledge and skills; the theory of knowledge integration with a description of pedagogical equivalents of all its thousand levels, as the need to derive the basic laws of didactic integrology and building a didactic system of integrative learning and developing specific methods; one of the didactic principles of the educational process, the general definition of which has not been finalized at the current stage; methodological tool of the educational process; one of the effective means of improving the quality of professional training, the ability to demonstrate mobility when changing paradigms in the chosen specialty.

It is justified that the concept of "integration of knowledge" needs further thorough study and definition.

Keywords: integration; integration of knowledge; methodological aspects; scientific knowledge; educational process; scientific and pedagogical analysis; philosophical basis.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Antonova, O.Ie., Vashchuk, O.V., 2017. Intehratyvnyi pidkhid do pobudovy modeli formuvannia hotovnosti vchyteliv do rozvytku akademichnoi obdarovanosti uchniv, *Zbirnyk naukovykh prats «Profesiina osvita v umovakh intehratsiinykh protsesiv: teoriia i praktyka»*, 1, Zhytomyr, 174-182.
2. Babenko, A.L., 2015. Sutnist i zmist poniat «intehratsiia» ta «intehratsiine zaniattia», *Zbirnyk naukovykh prats «Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu»*. Serii «Pedahohika, sotsialna robota», 37, Uzhhorod, 9-12.
3. Vozniuk, O.V., 2013. Znannieva intehratsiia yak osnova interdystyplinarnosti pedahohiky, *Interdyscyplinarnosc pedagogiki i jej subdyscypliny*, 707-717.

4. Honcharenko, S.U., 1994. Intehratsiia naukovykh znan i problema zmistu osvity, *Postmetodyka*, 2(6), 2-3.
5. Honcharenko, S.U., 2000. Zmist zahalnoi osvity i yii humanitaryzatsiia, v *Neperervna profesiina osvita: problemy, poshuky, perspektyvy*, red. I.A. Ziaziuna, VIPOP, Kyiv, 81-107.
6. Klepko, S.F., 1998. *Intehrativna osvita i polimorfizm znannia*, POIPOP, Kyiv-Poltava-Kharkiv.
7. Kozlovska, I.M., 1999. *Teoretyko-metodolohichni aspekty intehratsii znan uchniv profesiino-tekhnichnoi shkoly*, Svit, Lviv.
8. Kozlovska, I.M., 2012. Teoretyko-metodolohichni osnovy intehratsii znan u navchalnomu protsesi: osnovy dydaktychnoi intehrolohii, *Molod i rynok*, 11, 31-35.
9. Kolecnyk, H.C., 2015. Teopiia i ppaktyka pidhotovky vchytelia pochatkovoï shkoly do fopmyvannia ppedmetno-pepetvoriuvalnoï kompetentnosti ychniv: intehrativnyi pidxid, *Haykovo-metodychnyi zbirnyk «Ppoblemy ochity»*, 85, Kyiv, 58-63.
10. Kostiuk, N.T., 1998. Obiektivna zumovlenist i diialentyka intehratsii suchasnoho naukovooho znannia, *Vyshcha shkola*, Kyiv.
11. Povstin, O.V., 2014. Intehratsiia znan yak odyz z dydaktychnykh pryntsyypiv suchasnoi osvity, *Zbirnyk naukovykh prats «Visnyk LDU BZhD»*, 10, 231-235.
12. Sova, M.O., 2002. Filosofovsko-kulturolohichni osnovy intehratsii znan. *Ridna shkola*, 5, 35-38.
13. Stuchynska, N.V., 2008. *Intehratsiia fundamentalnoi ta fakhovoi pidhotovky maibutnykh likariv u protsesi vyvchennia fizyko-matematychnykh dystsyplin*, Avtoreferat dysertatsii doktora pedahohichnykh nauk, Natsionalnyi pedahohichnyi universytet im. M.P. Drahomanova, Kyiv.
14. Turytsia, O., 2012. Intehratsiia ta dyferentsiatsiia znan studentiv u protsesi vyvchennia khimichnykh i tekhnolohichnykh dystsyplin, *Zbirnyk naukovykh prats «Visnyk Lviv, UN-TU»*. *Seriia pedahohika*, 28, 65-73.
15. Shanskova, T.I., 2019. Suchasni priorytety profesiinoy pidhotovky maibutnykh uchyteliv pochatkovoï shkoly do provedennia intehrovanykh urokiv, *Dyktor shkoly, litseiu, himnazii. Spetsialnyi tematychnyi vypusk «Vyshcha osvita Ukrainy v konteksti intehratsii do svitovooho osvitnoho prostoru»*, 2, 4 (82), 6, Kyiv, 504-514.